

ки відповідали усім вимогам сучасного бібліографознавства.

Вітала свого улюбленого професора і зав. відділом довідково-бібліографічного обслуговування НБУ ім. В.І.Вернадського канд. істор. наук Т. Добко. «Я й досі в своїй роботі використовую ваші конспекти», - сказала вона, звертаючись до Нінель Федорівни. Відділ

ДБО, продовжувала Т. Добко, підтримує тісні зв'язки з кафедрою, на якій працює Н.Королевич. Бібліографічні покажчики, складені нею, є золотим фондом відділу, вони користуються незмінним попитом у читачів.

Нінель Федорівна презентувала бібліографічні покажчики, присвячені Ю.Меженку, М.Ясинсько-

му, В.Дорощенко, С.Маслову. Поділилася своїми творчими задумами, висловила щире подяку за увагу до її діяльності.

На виставці з нагоди ювілею експонувалися видання, автором чи співавтором яких була Н.Королевич.

Ніна Березюк

КОСТЯНТИН РУБИНСЬКИЙ

Простежується життєвий шлях та діяльність одного з фундаторів українського бібліотекознавства, першого директора наукової бібліотеки Харківського університету К.Рубинського

З іменем одного з засновників українського бібліотекознавства Костянтина Рубинського пов'язане становлення і розвиток цієї галузі знань наприкінці ХІХ - поч. ХХ ст. Його наукові інтереси були доволі різносторонніми: історія бібліотечної справи, її організація, бібліотекознавство як наука, бібліотечна освіта, проблеми педагогіки й охорони дитинства, переклади класичної французької літератури українською мовою тощо. Але головною справою життя була бібліотека Харківського університету.

Народився Костянтин Іванович Рубинський 1860 року в Пензі, в родині військового. По закінченні гімназії (1878) у Ніжині він вступив там же до Історико-філологічного інституту, але в 1883 р. перевівся до Харківського університету, де його вчителями були О.Потебня, М.Сумцов, Д.Багалій та ін. Він одержав диплом учителя історії та географії, захистив кандидатську дисертацію. Трудову діяльність розпочав у Харківській жіночій гімназії. Невдовзі його направляють у Пензу, де він учителює, а вечорами допомагає у навчанні невстигаючим дітям бідняків. Його починання було підхоплене колегами, а в 1887 р. створюються і без-

платні вечірні курси для малозабепечених учнів. Педагогічна діяльність Рубинського зумовила його сталий інтерес до проблеми навчання дітей, дитячого читання, дитинства взагалі. Пізніше він публікує статті з цих тем у часописах «Шлях освіти», «Друг дітей». З поверненням у Харків (1893) Костянтин Іванович займає посаду помічника бібліотекаря в університетській книгозбірні, а через два роки - бібліотекаря. До його приходу фонди її були нерозібраними, робота над каталогами незавершена, не вистачало читальних залів, обслуговувалися тільки професори університету. За статутом і традиціями очолювали бібліотеку також вони.

Рубинський стає першим бібліотекарем-професіоналом, здатним, як вважала Рада університету, покращити становище. «Ні професори, ні поети не змогли, попри свою серйозну освіту, налагодити бібліотечну роботу як це належить, оскільки в них не було професійних знань. Навіть бібліотечні комісії, визнавши свою некомпетентність у бібліотечній справі, у будь-який спосіб підтримували в Раді починання Рубинського, без чого його робота не могла бути досить продуктивною», - підкреслював відомий український історик, професор університету Д.Багалій. Про авторитет Рубинського свідчить і той

факт, що в 1897 р. указом імператора Микола II його було нагороджено орденом св. Станіслава III ступеня. Рубинський вивчає напрацювання вітчизняних і зарубіжних бібліотек, відвідуючи книгозбірні Москви, Петербурга, Юр'єва, Києва, Варшави, Парижа, Берліна, Женеви, Лозанни, Берна, Мюнхена, Відня. У 1902 р. під його керівництвом за проектом архітектора В.Величка було зведено одну з перших в Україні й першу в Харкові спеціальну будівлю бібліотеки з читальним залом на 250 місць та книгосховищем з металевими конструкціями. Проаналізувавши зарубіжний досвід, Рубинський запропонував свій план розміщення книг, свою систему освоєння нового приміщення, ухвалені Радою університету. У ті роки завершується алфавітний каталог, систематизуються фонди, встановлюється книгообмін з науковими організаціями Росії та Західної Європи, вперше можливість користуватися фондами наукової бібліотеки (НБ) одержали студенти.

У 1897 - 1903 рр. було видано складені К.Рубинським кілька каталогів подарованих приватних бібліотек. З самого початку своєї діяльності він працює над історією університетської книгозбірні. В університеті також були зацікавлені в створенні його історії. Душею цієї справи був Д.Багалій. В

ці роки він спільно з В.Бузескулом, М.Сумцовим, Д.Міллером видає «Опыт истории Харьковского университета» в двох томах, «Краткий очерк истории Харьковского университета за первые сто лет существования», унікальний фотоальбом до 100-річчя університету, за його редакцією видаються книги з історії окремих факультетів. Під впливом Д.Багалія в 1907 р. К.Рубинський видає історичний нарис «Библиотека Харьковского университета за 100 лет ее существования, 1805-1905 гг.». Це - перша і, мабуть, чи не єдина в Україні праця історика та бібліотекознавця, який залишив нащадкам ґрунтовний опис діяльності бібліотеки.

22 листопада 1909 р. в актовому залі університету К. Рубинський виступив з публічною лекцією «Культурна роль бібліотеки й завдання бібліотекознавства». Вперше за столітню історію в його стінах прозвучали палкі слова на захист книгозбірні. Доповідач підкреслив жалюгідне становище бібліотек Росії, особливо народних і сільських, мізерну оплату праці бібліотекарів. Розглядаючи бібліотеку як «фактор людської культури... як капітал, і при тому найцінніший капітал кожної країни, в який вкладене все знання людства», Рубинський вважає: необхідна наука, «яка б займалася вивченням оборотів капіталу, що являє собою найвищу цінність для культури людини. Така наука існує. Вона називається бібліотекознавство» [7, с.21]. Він переконаний: університетська наука, що безпосередньо залежить від книги та бібліотеки, має прийти на допомогу бібліотекознавству; бібліотека є соціальний інститут, який має сприяти просвіті народу, а організація бібліотечної справи - це державна турбота.

Виступ мав значний резонанс не тільки серед університетської громадськості, а й серед фахівців. Товариство бібліотекознавства в Петербурзі запросило Костянтина Івановича виступити з доповіддю «Про становище персоналу академічних бібліотек» (22 листопада 1908 р.). На думку Рубинського, розвиток усіх академічних бібліотек гальмує те, що в них працюють не підготовлені до такої діяльності особи. Саме йому належить вислів, неодноразово цитований у спеціальній літературі: «Помилки, які неминуче вносять вони в свою роботу, призвели до того, що наші академічні бібліотеки

зробилися складами книг, малодоступними для користування, і нагадують книжкові цвинтарі» [8]. Він наполягав на необхідності підготовки бібліотекарів-фахівців. Товариство бібліотекознавства вирішило поставити всі питання, порушені Рубинським, на I Всеросійському з'їзді з бібліотечної справи (1911). Рубинський - один з його найактивніших учасників, товариш голови і доповідач з головного питання, керівник секції академічних і спеціальних бібліотек. У його доповіді «Становище бібліотечної справи в Росії та інших державах» [11] знову порушувалася проблема створення системи бібліотечної освіти, а саме, - кафедр бібліотекознавства в Петербурзькому й Харківському університетах, підвищення заробітної плати бібліотекарів тощо. Зацікавила та викликала дискусію й друга доповідь Рубинського «Бібліотечні комісії в академічних бібліотеках» [10]. У прийнятій з'їздом резолюції підтримувалися, по суті, всі пропозиції дослідника.

За матеріалами доповіді Костянтина Івановича ректор Харківського університету Д.Багалій виносить питання про стан академічних бібліотек на розгляд Російської академії наук, направляє в комісію зі створення нового університетського статуту пропозиції, а в раду вузів - циркуляр «Записка з питань про заходи, необхідні для покращення постановки бібліотечної справи в академічних бібліотеках». Але ґрунт для цього ще не було підготовлено, і рішенням I Всеросійського з'їзду з бібліотечної справи, як і циркуляру, не судилося реалізуватись.

До речі, завдяки зусиллям Рубинського становище з кадрами бібліотекарів суттєво змінилося. Вже з 1910 р. вакантні посади в бібліотеці займалися за конкурсом. Претенденти мали вміти заповнювати каталожні картки, описувати періодичні видання, систематизувати книжки, перекладати з іноземної мови, повинні були перед самотійною роботою два тижні попрацювати під керівництвом досвідченого бібліотекаря.

Співробітник бібліотеки Новоросійського університету П.Шестериков, який відвідав книгозбірню Харківського університету в 1913 р., залишив останній всебічний опис її діяльності. Він відзначив, що вона має алфавітний і систематичний каталоги, описує

приміщення, технологічні процеси, основні показники. Штат бібліотеки зріс до 21 особи. Серед співробітників були чотири жінки, що на той час було винятком, потребувало певного обґрунтування. Але Рубинський вважав, що «продуктивність роботи осіб жіночої статі не менша, ніж продуктивність роботи чоловіків і немає підстав закривати їм доступ до штатних посад».

Про період діяльності Рубинського до 1917 р. є великий матеріал, а от про наступні роки його життя - вельми обмежений. У той переломний час він був у НБ єдиним штатним працівником і став першим її директором за радянських часів, тобто на найважчому етапі. Володіючи шістьма іноземними мовами, мав неодноразову можливість емігрувати, але не зробив цього. Заради збереження фондів він разом з працівником бібліотеки ім. В.Короленка О.Прозоровською створює перше професійне об'єднання бібліотечних працівників міста. Розробляє статут, порушує питання про його реєстрацію. На жаль, через брак коштів воно проіснувало недовго.

Саме завдяки Рубинському не тільки вдалося зберегти фонд бібліотеки (300 тис. од. зб.), а й примножити його за рахунок книжкових зібрань громадських організацій і деяких відомих харківських учених. У місті створюється комісія з порятунку бібліотек емігрантів, у яку ввійшов і Рубинський. Міська влада доручила йому завідувати складом конфіскованих у емігрантів книжок. Він розбирав їх, розподіляв між районними, округовими й науковими бібліотеками. Найцінніші ввійшли у фонд бібліотек університетської та ім. В.Короленка. Ця трудомістка праця відбирала багато часу й сил, за неї ж пізніше радянська влада «віддячила» політичними звинуваченнями на його адресу.

20-30-ті роки - період, відомий сумнозвісним експериментом з реформації вузівської освіти, коли знищувалися університети. Не оминув своєї гіркої долі й Харківський університет, який припинив існування наприкінці 1920 р. На його руїнах постає неясна за спрямованістю і завданням Академія теоретичних знань. Через рік замість неї виникає Інститут народної освіти (ІНО) з двома факультетами: соціального виховання (соцвих) і професійної освіти (профос).

Пізніше були відкриті ще робітничий та політосвітній факультети. Останній з відділами клубної, бібліотечної та антирелігійної роботи згодом відокремився від ІНО. Утворився самостійний інститут політосвітроботи, який і став прямим попередником майбутнього бібліотечного, а потім першого вузу культури в Україні.

З ліквідацією університету його НБ залишилася без своєї опори. Припинилося комплектування відповідною літературою, частину фонду передали новим навчальним закладам. Становище бібліотеки стає ще катастрофічнішим після її підпорядкування в 1920 р. Наркомосвіти. Отримує вона й іншу назву - «Центральна науково-учбова бібліотека» (ЦНУБ).

Новий статус бібліотеки, революційні гасла («Книгу в маси!», «Науку в маси!») спонукали до змін усіх форм її діяльності. Від наукових бібліотек вимагали політичної активності. Ігнорування втілення лозунгів у життя сприймалось як відрив від практики соціалістичного будівництва. Відповідно негативно оцінювалася позиція керівників, зокрема таких, як Рубинський, котрий був одним з тих, хто не брав участі в масових заідеологізованих кампаніях, у таких же наукових конференціях. У 1917 - 1926 рр. його не друкують і він опиняється, як і бібліотека, в зоні замовчування. (У відомому підручнику К.Абрамова «История библиотечного дела» бібліотека Харківського університету навіть не згадується).

У 1923 р. починається чистка наукових установ. Безпартійну наукову інтелігенцію на керівних посадах замінюють членами партії, як правило, навіть без середньої освіти. Цілком імовірно, що в цю смугу потрапляє і Рубинський, бо на 1-й Всеукраїнській нараді працівників книги (Харків, листопад 1923 р.) ЦНУБ представляла О.Ольховська.

У 1925 р. на 1-й конференції наукових бібліотек (Київ) В.Дубровський (Укрнаука) висловлює ідею об'єднання колишніх університетських і публічних бібліотек. Рубинський публікує чотири статті, в яких обґрунтовує недоцільність такої акції. «17 років, - пише він, - збирали вчені університету свою бібліотеку... Ліквідувавши її, ми втратимо концентровану наукову бібліотеку, де кожний вчений, кожний зацікавлений тим чи іншим питанням міг би найти

собі відповідну книжку. Не в інтересах науки ламати бібліотеку» [20]. Відтоді розпочинається багаторічна дискусія про долю нашої книгозбірні. Висуваються проекти об'єднання бібліотек університетської та ім.В.Короленка, ліквідації першої як самостійної установи й передачі фондів тільки-но створеним вузам. Загроза знищення пригнічувала колектив. Проте Рубинський не опускає рук, і бібліотека продовжує працювати у майже звичному для себе ритмі. Збільшується кількість читачів (порівняно з 1917 р. у 10 разів), зареєстровано близько 100 тис. прим. літератури.

З 1926 р. в бібліотеці діє семінар з бібліотечного знання. Його незмінний керівник до 1930 р. - К. Рубинський. На заняттях вивчалися завдання галузі, історія книги в Росії, специфіка бібліотечної справи в Німеччині, питання раціоналізації роботи в наукових бібліотеках, консерватизму бібліотечних працівників тощо.

У ті роки фахівців для наукових бібліотек практично не готували. Цю проблему великі книгозбірні розв'язували самотужки, тобто за допомогою бібліотечних шкіл і семінарів, одним з яких і був семінар Рубинського.

Виступаючи з доповіддю на ювілейному засіданні Ради Всенародної бібліотеки України (1927), керівник відділу Укрнауки Наркомосвіти В.Козловський зазначав: «Ми можемо твердити не без підстави, що бібліотечного знання в Україні до революції власне не існувало: у нас не було ні організованих осередків, ні навіть окремих осіб, котрі віддавались би студіям над тим, чи повинні бути бібліотеки в Україні, як проводити в них справу. Не існувало українського бібліотечного знання, то, значить, не впроваджено бібліотечних студій, бо людей, які студіювали ці проблеми в суто науковій установі, майже не було, і такі постаті, як К.І.Рубинський, були рідкими явищами»¹. Проте теоретичні праці до 1917 р., просвітня діяльність Христини Алчевської, Любові Хавкіної в Харківській публічній бібліотеці та їхні публікації того часу, праці фахівців Одеської наукової

бібліотеки, Новоросійського та Київського університетів свідчать, що українське бібліотечне знання таке існувало й до радянських часів.

До періоду 30-х років належать неопубліковані (частково незавершені) статті К.Рубинського, рукописи яких зберігаються у відділі рідкісної книги нашої бібліотеки. Серед них: «Библиотеки и руководство детским чтением» [19], «Деятельность библиотечного кружка при ЦНБ в 1926 г.» [20], «Не можна відкладати на довгий час наукову організацію праці по наукових бібліотеках» [22], «Размещение книг в библиотеке» [24]. У статті під умовною назвою «О методах библиографического ознакомления с книгой» [25] він пропонує методику, яку називає «орієнтованим методом», обґрунтовує свої вимоги до бібліотекаря НБ.

На жаль, досі не зацікавила дослідників незавершена монографія «История русской библиотеки в дореволюционное время (черки)», де глибоко проаналізовано стан бібліотечної справи в Росії. На прикладі університетських, академічних, народних бібліотек, читальень автор показує, як зі зростанням суспільної свідомості розвивалася бібліотечна справа, підносилося значення бібліотеки. Як і в попередніх працях Рубинського, тут знову фігурує головне, на його погляд, питання - про значення бібліотекаря, повагу та піклування про нього, створення системи підготовки бібліотечних фахівців. «А скільки їх було - самовідданих і невідомих трударів в академічних, народних бібліотеках, які всю душу свою вклали в улюблену справу. Імена їхні коли-небудь стануть набутом історії, коли з'являться солідніші дослідження в галузі історії бібліотек», - пише Рубинський [21]. Мабуть, час, про який мріяв Костянтин Іванович, настав. Пора назвати ці імена, серед них й ім'я автора вищеподаних слів.

У 1927-29 рр. за участю Рубинського видаються перші зведені каталоги періодики, одержуваної бібліотеками Харкова, чим започатковується координація використання фондів.

У 1929 р. бібліотеці судилося пережити ще один важкий удар. Листом Укрнауки від 21.09 пропонувався (а значить, наказувалося, отже, Рубинський змушений був підписати акт) передати створеному в Харкові Інституту

1. Козловський В. Бібліотечне знання в УСРР за період 1917-1927 рр. // Журн. бібліотечного знання та бібліографії. - 1928. - №2. - С. 1.

ім. Т. Г. Шевченка (керівник Д. Багалій) рукописи (63 примірники). Серед них твори Котляревського, Сковороди, Радіщева, поема Лермонтова «Демон», лист Пушкіна до Родзянко й безцінні для історії Харківського університету «Бумаги об основании университета», що прояснювали «справу Каразіна», який потрапив у немилість до імператора. Бібліотека втратила унікальні документи, що були гордістю її колекції.

Триває й чистка фондів з політичних мотивів. Вилучаються праці репресованих учених і громадських діячів, суспільно-політична, релігійна, художня література. Бібліотекар (!) переводиться в категорію службовця...

Наприкінці 1929 р. вийшла постановка ЦК ВКП(б) «Об улучшении библиотечной работы», де відзначався незадовільний стан цієї роботи, проникнення до бібліотек «класово-ворожих елементів». Комісія політосвіти Харківської міської ради мала якось відреагувати на вказівку ЦК. Об'єктом для перевірки стає ЦНУБ. У склад бригади по перевірці Укрнаука рекомендує К. Рубинського. З ініціативи бригади влаштовується конференція читачів, де вказується на недостатній зв'язок бібліотеки з радянською дійсністю, обмаль у штаті партійних осіб. Зберігся протокол засідання місцевого комітету бібліотеки, організованого бригадою, згідно з яким, посилаючись на «низку заяв співробітників», Рубинський відкликається зі складу бригади.

Керівництво бібліотеки звинувачувалося в зберіганні незареєстрованих книжкових колекцій емігрантської професури, переховуванні цінних документів, які розшукуються відповідними органами. Розцінювалося все це як політичне шкідництво. Комісія вимагала реорганізації ЦНУБ і створення «бібліотечного колгоспу», передачі на додаткове судове розслідування справи про приховування цінних документів і бібліотек емігрантської професури, негайного звільнення з роботи директора О. Ольховської і вченого секретаря (фактично заступника директора) Рубинського та проведення дострокової чистки апарату бібліотеки.

Тяжкі звинувачення вимагали відписок, довідок, апеляцій у вищі інстанції та слідчі органи. Все це, разом зі зрадою деяких колег, багаторічною, без відпусток і вихідних працею, занепокоєністю долею бібліотеки підірвало здоров'я Рубинського. Нам не відомо, на яку посаду його було переведено після страшного вердикту, але він продовжував працювати в бібліотеці до того рокового дня - 2 грудня 1930 р., коли туманним ранком по дорозі на приміську станцію «Зелений гай» його було збито поїздом. Через кілька годин він помер у 1-й міській лікарні.

Близько сорока років К. Рубинський очолював найстарішу українську книгозбірню, зберіг її унікальні фонди, згуртувавши навколо себе колектив фахівців-ентузіастів.

У 1933 р. університети були відновлені, а наукові бібліотеки,

разом з іншими науковими закладами, передано своїм первісним господарям - університетам. Центральна наукова бібліотека, за цілісність і збереження якої стільки років борювався Костянтин Іванович, повернулася до своєї alma mater і стала однією з найбільших і найбагатших вузівських бібліотек України.

Сьогодні можна говорити про К. Рубинського як про видатного діяча в галузі вітчизняної бібліографії, бібліотеко- та книгознавства. Його праці з історії бібліотечної справи, професійної освіти зберігають теоретичне та практичне значення й сьогодні.

2 лютого цього року в Харківському університеті відбулися перші читання пам'яті К. Рубинського, присвячені 130-річчю від дня його народження. З доповідями виступили провідні фахівці ЦНБ, зі спогадами про батька - його дочка Антоніна.

З метою увічнення пам'яті бібліотекознавця, вченою радою університету засновано премію ім. Костянтина Рубинського за найзначніші досягнення в галузі бібліотекознавства, бібліографії та історико-бібліотечні дослідження. Першими її лауреатами стали бібліографи ХЦНБ М. Швалб та В. Мазманьянц і доцент ХДУ Б. Зайцев.

Відновлюючи історичну правду, бібліотекознавство України, яке ще тільки починає творити свою історію, має повернути національній культурі й ім'я К. Рубинського.

Праці К. Рубинського з бібліотекознавства

Опубліковані

1. Каталог книг, пожертвованных Павлом Петровичем Джунковским Харьковскому университету в 1896 году // Зап. Харьков. ун-та. - 1897. - Кн. 1. Прилож. - С. 1-79.
2. Каталог книг, пожертвованных в 1896 г. Харьковскому университету вдовою заслуженного ординарного профессора Ивана Петровича Сокальского Екатериной Делисовной Сокальской // Там же. - Кн. 1. - С. 1-32; Кн. 3. - С. 33-80; Кн. 4. - С. 81-174; 1898. - Кн. 1. - С. 175-187. - То же, отд. изд. - Х., 1898. - 188 с.
3. Каталог книг, поступивших в библиотеку Харьковского университета: с 1 янв. по 30 июня 1901 г. // Там же. - 1901. - Кн. 4. - Прилож. - С. 3-52. с 30 июня по 31 дек. 1901 г. // Там же. - 1902. - Кн. 4. Прилож. - С. 1-73. с 1 янв. по 30 июня 1903 г. 1. Книги на рус. яз. - Х., 1903. - 42 с.
4. Отчет по командировке библиотекаря Харьковского университета для ос-

- матра библиотек в Москве, Петербурге, Юрьеве, Варшаве и Киеве с 23 апреля по 23 мая 1902 г. // Там же. - 1903. - Кн. 3, ч. офиц. - С. 17-63.
5. Библиотека Харьковского университета за 100 лет ее существования (1805-1905 гг.). - Х., 1907. - 44 с.: 5 л. ил. - То же, под назв.: Фундаментальная библиотека университета // Ученые о-ва и учеб.-вспомогат. учреждения Харьков. ун-та. (1805-1905 гг.). - Х., 1911. - С. 10-51.
6. Положение вопроса о библиотечном персонале в Западной Европе и у нас // Там же. - 1907. - Кн. 3-4, ч. неофиц. - С. 13-34; 1909. - Кн. 1. Прилож. - С. 1-35.
7. Культурная роль библиотеки и задачи библиотековедения // Там же. - 1910. - Кн. 1, ч. неофиц. - С. 65-96. - То же, отд. оттиск. - Х., 1910. - 32 с. Рец.: А. Е. [Рецензия] // Утро. - 1910. - 4 мая (№ 1032). - С. 7.
8. Причины неустройства наших акаде-

- мических библиотек // Библиотекарь. - 1910. - Т. 1, вып. 3/4. - С. 8-16.
9. Значение Д. И. Багалая в истории библиотечного дела // Сб. Харьков. ист.-филол. об-ва. - 1911. - Т. 20. - С. XI-XVII.
10. Библиотечные комиссии в академических библиотеках // Тр. первого Всерос. съезда по библиот. делу. - 1912. - Ч. 2: Докл. - С. 79-92.
11. Положение библиотечного дела в России и других государствах // Там же. - С. 1-15.
12. Каталог книг, пожертвованных в 1910 г. Харьковскому университету вдовою Бориса Григорьевича Филонова Надеждой Михайловной Филоновой. - Х., 1912. - 151 с.
13. Рубинский К. И. [Рецензия] // Шлях освіти - 1925. - № 10. - С. 182-184. - Підпис: Р. - Рец. на кн.: Указатель книг для рабочих библиотек с краткими пояснениями содержания каждой книги (Сост.: С. Анцыферов,

- Н.Бузиньєр, Ф.Доблер и др. - М.: Изд-во ВЦСПС, 1924. - 536 с.
14. Условия работы в научных библиотеках // Науч. работник. - 1926. - № 2. - С. 61-69.
15. Проти з'єднання бібліотек // Культура і побут. - 1928. - 17 листоп. - С. 67. - (дод. до газ. «Вісті» ВУЦВК; № 45).
16. Чи потрібна в столиці Центральна наукова бібліотека // Комуніст. - Х., 1928. - 26 серп.
17. Харківська Центральна наукова бібліотека: Як обслуговуються читачі // Комуніст. - Х., 1928. - 9 верес.

18. Чи варто об'єднувати: З приводу ст. т. Годкевича «Якої бібліотеки потребує столиця» // Культура і побут. - 1928. - 22 верес. - (дод. до газ. «Вісті» ВУЦВК; № 38).

Неопубліковані

19. Библиотеки и руководство детским чтением. - 42 с. - (Без першого арк.).
20. Деятельность библиотечного кружка при Центральной научно-учебной библиотеке в 1926 году. - Х., 1926. - 4 с.
21. История русской библиотеки в дореволюционное время: Очерки. - Х., [1925-1927]. - 14 с.

22. Не можна відкладати на довгий час наукову організацію праці по наукових бібліотеках - Х., [1925-1927]. - 14 с.
23. Не пора ли научным библиотекам приступить к научной организации труда. - Х., [1924-1925]. - 16 с.
24. Размещение книг в библиотеке. - Х., [1903]. - 32 с.
25. [О методах библиографического ознакомления с книгой]. - Х., [Б.г.]. - 12 с.

Після того, як стаття про К.І.Рубинського була надіслана до журналу, в Державнім архіві вищих органів влади в Києві ми натрапили на анкетний листок, заповнений ним особисто (орієнтовно 1926 р.) для Наркомосу.

Цей документ розповів про те, чого не знали не тільки фахівці, а й навіть рідні Рубинського.

Відповіді на анкетні питання розкрили нам особу бібліотекознавця в новому світлі, дали змогу уточнити важливі факти його біографії. Передусім ми впевнилися в тому, що К.Рубинський - наш співвітчизник, українець, і народився він не в Пензі, як стверджує його дочка, а в м. Балті Подільської губернії (нині Одеська обл.). Звідти витоки його блискучого знання рідної мови, на яку він перекладав у 1928-30 рр. твори Золя. Це одні з

перших перекладів творів французького письменника українською мовою, високо оцінені критикою.

Анкета - фактичне свідчення про ті складні часи. Її автор змушений приховувати деякі факти біографії (соціальне походження, факт нагороди ще в 1897 р. орденом св. Станіслава III ст. тощо).

З властивою йому скромністю Рубинський не перераховує своїх праць (на той час їх було понад два десятки), а вказує тільки монографію «Библиотека Харьковского университета за 100 лет ее существования».

Саме цей документ точно окреслює для історії Центральної наукової бібліотеки хронологічні рамки діяльності Рубинського на посаді директора, підтверджуючи, що його було «зміщено з посади завідувача»* в 1922 р., після чого він до 1926 р.

працював старшим бібліотекарем.

Головною професією, читаємо далі, «що на її засоби існується» завжди («до всіх революцій і дотепер», а це майже 40 років), була «бібліотекарська». На запитання «В якій галузі вважали б своє користування більш відповідним» К.Рубинський зазначає: «в бібліотекознавстві». В цій відповіді - його незмінна відданість справі всього життя.

Нові відомості про життєвий шлях та діяльність одного з фундаторів українського бібліотекознавства К.Рубинського збагачують створювану нині історію ХЦНБ.

* На той час, згідно з «Тарифікацією робітників освіти», ЦНБ була єдиною бібліотекою в Україні, яку очолював директор.

АДРЕСА ДОСВІДУ

Ганна Вальдовська

До бібліотеки часто звертаються читачі з фактографічними запитаннями: куди піти вчитися, просять підказати адреси підприємств, фірм, центрів зайнятості населення, відомості про законодавчі матеріали, визначення окремих термінів - юридичних, економічних тощо. Донедавна бібліотекарям достатньо було наявної довідкової літератури. Але сьогодні потребує термінової відповіді на запитання читачів. Щоб виконати фактографічну довідку, доводиться переглядати книжкову продукцію, періодику тощо. Накопичену інформацію потрібно було десь зберігати. Це спонукало до створення фактографічних картотек, досьє, автоматизованих баз даних фактографічної інформації.

У Донецьку на основі обласних бібліотек (для дорослих, юнацтва та дітей) організовано й проведено для бібліографів області семінар-практикум «Фактографічна інформація в бібліотеці та шляхи її доведення до читачів».

До питання про фактографічну інформацію

Мета семінару: обґрунтувати виняткове значення фактографічної інформації в процесі обслуговування читачів, навчити бібліографів методам збирання та збереження її в бібліотеці, а також методам доведення до користувача.

На практичних заняттях в обласній науковій бібліотеці ім. Н.Крупської учасники семінару ознайомилися з банком даних фактографічної інформації у формі фактографічних картотек, алфавітно-предметної картотеки до законодавчих матеріалів України, автоматизованої інформаційно-пошукової системи «Закон». За допомогою останньої можна одержати відомості про назву документа, джерело його публікації, прочитати текст. Зав. відділом краєзнавчої літератури й бібліографії Т.Дрьомова проаналізувала методику краєзнавчої фактографічної картотеки «Історія міста...». На перегляді літератури були показані довідкові та бібліографічні матеріали. Відбулися практичні заняття також в обласній бібліотеці для юнацтва: зав.

інформаційно-бібліографічним відділом Н.Помітун детально розповіла про види фактографічних картотек для молоді та методику їх ведення, зав. абонементом обласної бібліотеки для юнацтва О.Медведєва - про методику фактографічного пошуку, зав. бібліографічним відділом обласної бібліотеки для дітей В.Стебліна - про систему задоволення фактографічних запитів читачів-дітей та керівників дитячого читання, про методику поповнення довідково-бібліографічного апарату для юні фактографічною інформацією.

Головний бібліограф обласної наукової бібліотеки Л.Купесок проконсультувала колег, які форми й методи найбільш прийнятні для доведення фактографічної інформації до споживача.

Підкреслимо, що тема семінару нова, не розроблена в методичній літературі, тому методика підготовки, проведення, зміст заходу ґрунтувався на власному досвіді організаторів та учасників.